

XA 45216

2537

DOLGOZATOK

A M. KIR.

FERENC JÓZSEF TUDOMÁNY-EGYETEM
SAJTÓTUDOMÁNYI TANFOLYAMÁBÓL

—1—

A SZEGEDI TANYA PROBLÉMÁI

IRTA:

BUDAY GYÖRGY

SZEGED, 1930

DÉLMAGYARORSZÁG HIRLAP- ÉS NYOMDAVÁLLALAT RT.
NYOMÁSA, SZEGED

Szakleltér

252

DOLGOZATOK

A M. KIR.

FERENC JÓZSEF TUDOMÁNY-EGYETEM
SAJTÓTUDOMÁNYI TANFOLYAMÁBÓL

1

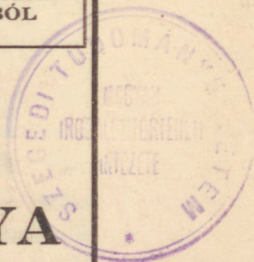
A SZEGEDI TANYA PROBLÉMÁI

IRTA:

BUDAY GYÖRGY

SZEGED, 1930

XIA 45216

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000585157

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
Magyar Irodalomtörténeti Intézetek Könyvtára

Lelt. néplő: V.a Lsz.: 2537

csoport: _____ szám.

A VÁROSI FIATALSÁG ÉS A TANYÁK VILÁGA

A trianoni béke óta a magyarság egyre szélesebb rétegeinél találkozunk az *alföldi kérdés* és ennek keretében a *tanyakérdés* iránti komoly érdeklődéssel. Ennek az örvendetes jelenségnek a természetes okát abban kell látnunk, hogy a háborút követő és hazánkat oly tragikusan érintő területi, kulturális, gazdasági és népességi változások *jelentékenyen megváltoztatták, eltolták azokat az arányokat, melyekhez egészen a világháború befejezéséig hozzászokott az ország közvéleménye.*

Bárha e kényszerű változások előtt is aránytalanul és *igazságtalanul szorult háttérbe* — legtöbbszörre *pártpolitikai*, más és optimistább felfogás szerint tévesnek bizonyult *nemzetpolitikai* törekvések miatt — a múltban mindig ellenzéki, 48-as, nagy többségében szinmagyar lakosságú Alföld a közoktatásügyi, közlekedésügyi, közegészségügyi, közigazgatási stb. beruházások terén: — ma, a megkisebbedett országban letagadhatatlanul és kétségtelenül *az Alföld az a döntő jelentőségű terület és népesség, melynek érdekeit az ország-*

építő politikának elsősorban kell figyelembe vennie.

Az Alföld, mely országunk mai területének kétharmada, nemcsak mint az ország gazdálkodásának, termelésének, élelmezésének, exportjának létalapja hivatott a nemzet életének biztosítására, belső megerősítésére, — hanem sok tekintetben elmaradott lakosságának kulturális, *közállapotainak erkölcsi és egészségügyi felemelése* egyelőre az egyetlen, legközelebbi és mindenesetre legsürgősebb és legfontosabb feladata és lehetősége a magyarság materiális és szellemi (kulturális) terjeszkedésének is.

Mindezt figyelembe véve és valamennyire ismerve a 7,295.538 kat. holdnyi Alföld és különösen ennek mintegy háromnegyed részét tevő *alföldi tanyavilág* kulturális, népegészségügyi, népmozgalmi, szociális és gazdasági helyzetét, ismerve a mezőgazdasági termelvények, nevezetesen a bennünket legközelebbről érdeklő *buza és szőlő értékesítésének mai és a jövőben* (a jelenlegi körülmények folytatódása esetén) *még egyre súlyosbodni látszó nehézségeit*, — érthető, ha minden pesszimizmus az Alföldével együtt az egész ország pusztulását és reménytelenségét kesergi. Ugyanakkor azonban megérthető és elfogadható az is, hogy minden megmaradt kevés optimizmusunk is ennek az országrésznek megsegítésétől, talpraállításától, kihasználatlan, vagy eléggé ki nem használt természeti és népi erőtaralékától várja *egész hazánk és fajtánk megújulását* és az országnak a reális, belső erőgyarapodá-

son alapuló feltámadását. Az alföldi probléma tehát az a gordiusi csomó, ahol összegabalyodnak az egész nemzetet összekötő szálak és amelynek feloldódásától az egész használhatóságának növekedése várható.

Nézetünk szerint azonban nincsen sem okunk, sem jogunk a nemzet sorsának végzetes leszámolására és az abba való belétörődésre addig, míg teljes erővel és teljes felkészültséggel nem kíséreltük meg felhasználni azokat az erőtartalékokat, melyek a magyar Alföldben és népében az építő magyar társadalompolitika számára adva vannak. Amíg meg nem kíséreltük minden lehetséges eszközzel megjavítani azokat a sivár állapotokat, melyek között — igen sok helyen — a nemzet testétől idegenül, kitzasztottan, a nemzeti közösség kulturjavaiból kilagadottan, szinte emberhez méltatlanul, képességei kifejtésére képtelen — Gesztelyi Nagy László szavaival élve — »másodosztályu polgárként« kénytelen viselni másfélmillió magyar ember egy jelentékeny része a tanyai sors tragédiáját.

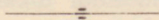
Kétségbeejtő még gondolni is arra, hogy ennek a belső megújulásnak, mint utolsó menedékünknek, megkísérlése nélkül, *e belső elégedetlenség robbanásaitól veszélyeztetett, egymástól oly tragikusan idegen és ellentétes rétegekből összetett társadalmu országot egyesek a tulzsirosodott, tulgazdag és tulproduktív államok receptje szerint akarnák talpraállítani és boldogítani.*

Akkor, amikor a nemzet jelene és jövője a legnagyobb gazdasági, politikai és kulturális erőpróba elé állít bennünket, — nem lehet más feladatunk, mint minden eszközzel egységesen életerőssé, teherbíróvá és kiegyensúlyozottá tenni az országot és annak népét. A magyarság ez egységes fejlődésének, előrehaladásának legnagyobb, állandóan ható és végső gátló oka az *a nagy érzelmi, szellemi, sőt fizikai távolság, mely a közelmúltban, de még ma is ott látog a városi és a tanyai-falusi ember között*, holott e két tényező egésszéesebb viszonya, egymás iránti szolidaritása és megértése mindkettjüknek javára, az egész országnak valódi felvirágozására szolgálhatna. A bizalomnak és megértésnek e kölcsönös hiánya teszi lehetetlenné még a leggyakorlatibb kérdéseknek is objektív és csak az ügy érdekében való elintézését ott, ahol az mindkét réteg érdekével érintkezik, vagy éppen: surlódik.

Annál szomorubb ez a tény, mert — két esztendő óta szerzett közvetlen tapasztalataink szerint — a magyar nemzet e két fontos rétegének kölcsönös közeledését és szolidaritását csak kisebb mértékben gátolják komolyabb-gyökerű, nehezen kiegyenlíthető gazdasági és elvi akadályok: *legtöbbynire csak felületességből, bürokráciából elkövetett hibák elmérgesedése, fokozott érzékenykedések és hiuságok, egyéni visszaélések és főként egymás nem ismerése az, ami lehetetlenné teszi a társadalmi szintézist*. Az egymásratalálást szolgáló egy-

másmegismerésnek a belátására, a saját érdekeinek pillanatnyi háttérbeszorítására s viszont a nemzetén belül a maga igazi érdekeinek felismerésére már intellektusánál fogva is inkább hivatott *városi középosztálytól*, különösen annak még relatíve független *fiatalságától* kellene kiindulnia.

A mai magyar értelmi fiatalságra vár az a feladat, hogy a jövőendő közszellemet átítassa a különböző rétegek egymásmegismeréséből, egymás értékeinek megszeretéséből és megbecsüléséből, egymás hibái megkritizálásából, de megbocsátásából fakadó magyar szolidaritással. *Egyedül az új generáció lehet képes és hivatott erre, mely nem bűnös és nem részes azokban a vétkekben, gyűlölködésekben, melyek a magyar közélet utolsó évtizedeiben a politikában és társadalmi életben egyaránt, úgy jobbról, mint balról, úgy a faluban és tanyákon, mint a városokban, a bűrókban magásra vonták az egymásrauntalt emberek között is a kínai falakat és mélyre ásták a minden közeledésre alattomosan leseékedő szakadékokat, farkasvermeket.* A magyar fiatalság társadalmi politikájában meg kell őriznünk legalábbis elvi függetlenségünket azokkal az irányzatokkal szemben, melyek nem hajlandók, vagy nem képesek ebbe a nagy szolidaritásba való beállásra.

MIÉRT SZÜKSÉGES A TANYAI HELYZET DIAGNOZISA ?

Annak a társadalmi politikának, mely a magyar nemzet osztályérdekeken felülemelkedő egységbe-forradását, a tanyai és falusi parasztnépnek az intelligens, városi réteggel szemben való idegenkedésének és bizalmatlanságának megszüntetését és mindezek helyébe egy egészségesen harmonikus, önálló judiciumu új magyar társadalom kiépítését célozza, tisztában kell lennie azzal, hogy *az igazságos szociális béke érdekében új módszerek és új eszközök alkalmazása kikerülhetetlen.* Az új eszközök kiválogatásánál ez a társadalmi politika csakis a tényleges társadalmi helyzetkép pontos meglátásával, felmérésével és a kóros jelenségek objektív és rendszeres diagnózisának megállapításával járhat el. S amiképen majd az újjáépítő munkában, úgy már most a helyzet feltárásában, a diagnózis megállapításában is érvényesíteni kell a természettől diktált helyes *munkamegosztás* rendszerét.

Ha tehát e szempontból nézzük a dolgot, akkor különösen világosan áll előttünk, hogy mi reánk,

alföldi és szegedi fiatalokra hárul az azzal való végleges leszámolás, hogy *a magyar tanyai politika jelenlegi részleges, sok külön úton járó metódusa gyökeresen nem oldja meg ezt a súlyos problémát.*

Nem demagógia, hanem a felismert hibák becsületes jóvátételére irányuló kényszerítő lelkiismereti parancs hatása, hogy a fiatal magyar generációnak éppen a legkomolyabb tagjai sürgetik azt, hogy nem szabad vértelen teóriák és az íróasztal vagy a kávéházi asztal mellől ismét erősen kisértő fantazmagóriák szerint kísérelni meg az országépítés e szinte döntő feladatcsomójának megoldását, hanem *becsületes jóhiszeműséggel likvidálva az eddig történeteket*, közvetlen közélről beható vizsgálat tárgyává kell tenni azt a helyzetet, mely változtatásra szorul. Meg kell állapítani, hogy mi az, ami jól van, mi az, amit eddig is helyesen irányítottak, de meg kell nézni azt is, hogy hol tér el az eddig alkalmazott módszer a szükséglettől, hol vannak azok a gyökérhibák, tévedések és mulasztások — minden oldalon — melyek orvoslásra szorulnak. Ezt pedig nem lehet megoldani kész doktrinák, még csak általános elvek szerint sem, hanem csak részletekbe menő tudományos tanyakutatás, tanulmányozás és feltárás alapján. A felületnél és az injekció momentán hatásánál mélyebbre törekvő társadalompolitikának tehát egyre nélkülözhetetlenebb alapvetése az *a tanyai tudományos felvételezés*, amelyet a leg-

kiválóbb tanyai szakértők — Gesztelyi Nagy László, Czettler Jenő, Kaán Károly stb. — is annyira sürgetnek. Hiszen ma Gesztelyi Nagy László és Czettler Jenő privát gyűjtésanyagán kívül nincs sem általános, sem részleges tanyafeldolgozás!

A jövő társadalompolitikájának azonban számolnia kell azzal is, hogy a fent részletezett és a jelenben és jövőben reánkharuló nemzeti erőpróba elbirása érdekében nélkülözhetetlen társadalmi harmónia megteremtésére semmi esetre sem elegendő és a dolog természete szerint nem is lesz soha elegendő az, amit e tekintetben az állam még a — mondjuk — mintaszerűen működő hivatalos közegei és eszközei útján is tesz vagy tehet, ha ezek munkája mellől hiányzik az az ellentéteteket kiegyenlíteni törekvő békességes, objektív és igazságosságra igyekvő, gondos és szeretetteljes társadalmi nevelő és irányító munka, mely ugyanakkor, mikor kulturával, több bizalommal és optimizmussal tölti meg az alsóbb néprétegek lelkét, egyben népszerűletre, igazságosságra és keresztényi szociális felelősségérzésre szoktatja, öntudatos nemzettaggá neveli a munkában résztvevőket. A vezetőket és vezetetteket — egyaránt.

Végeredményben tehát, úgy látjuk, kétféle irányú munkát kell végeznünk.

Az egyik a közvetlen, gyakorlati szociális nevelő, oktató és önnevelő munka. Ennek célja a *humánus és nemzeti együttérzés felébresztése* és ápolása s ezzel a különféle néprétegek egyedei között egy

egészségesebb nemzeti fejlődés anyagi és érzelmi alapjának megteremtése. Ezt célozza a szegedi fiatalságnak már működő ugynevezett tanyai *agrár-settlement-mozgalma*, melynek törekvéseivel másutt foglalkoztam. (V. ö. Buday György: A tanyai agrár-settlement, Szeged, 1929. Egyetemi Bethlen Gábor Kör kiadása.) Ennek a mozgalomnak a törekvése az, hogy fokozatosan az egész magyar értelmi fiatalságot közvetlenül megismertesse azzal a néppel és annak bajaival, kérésével, panaszaival és lelkével, mellyel élethivatásának során közelebbi vagy távolabbi, közvetlen vagy közvetett kapcsolatban lesz. Egyben felhasználja a fiatalság agilitását, tudását, mozgékonyt magát már most, az ismerkedés során, konkrét esetekben oly módon, hogy azok képességük szerint a tanyai magárahagyott népnek segítségére legyenek. E munkának mindkét irányba ható nemzetnevelő ideális hatását jótékonyan tapasztaltuk már eddig is.

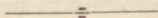
Az agrársettlement gyakorlati szociális munkájával párhuzamosan, részben pedig éppen annak segítségével és annak keretei között indult meg az a munkaág, mely a *tanyai helyzet diagnózisát* igyekszik rendszeres kutatómunkával megállapítani. Ennek célja az, hogy a fentebb már említett nélkülözhetetlen társadalmi szociális atmoszféra mellett, sőt annak eredményeképpen szükségessé váló intézményes megoldás-tervekhez hiteles és teljességre törekvő *adatokokat, a közhatósági beavatkozásra indítékokat adjon*. Mivel tudatában va-

gyunk annak, hogy szintetikus eredmény nem érhető el addig, míg azt meg nem előzi a területi és fogalmi egységek analitikus feldolgozása, ezért rendszeres vizsgálódásainkat egyelőre a szegedi tanyák világára irányítottuk. Az érzelmi és területi kapcsolatokon kívül méltóvá teszi a szegedi tanyákat erre az is, hogy alsó és felsőtanya a maga központjaival, kapitányságaival valóban olyan jellegzetes és egyben sajátos típusa az alföldi tanyavilágnak, melynek kutatása egyuttal az egész kérdéskomplexum megoldásához visz közelebb.

A lehetőség szerint az összes jellemző és fontos jegyeket felölelő helyzetkép megrajzolása nagyon nehéz és sokrétű, mert a tudományok legkülönbözőbb szempontjainak ismeretét és érvényesítését igénylő munka. Az adat- és megfigyelésgyűjtő, feldolgozó, rendszerező és reprodukáló munka valóban a tudományok egész »universitás«-ának módszerismeretét feltételezi s ezért alkalmas talán különösen erre a munkára — tudós irányítás, módszertani ellenőrzés mellett — az élet reálitásaival kapcsolatban lévő, mozgékony testű és lelkű s egyben tudományos elmélyülésre igyekvő és képes egyetemi fiatalság, az »Universitás« növendékserege.

Ezzel a grafikus, leíró és kutató munkával, úgy hisszük, felhasználható szolgálatot teszünk a vérvünkben való vér, elhagyatott, kidaszított tanyai magyarságunknak, városunknak, az Alföldnek és ezen keresztül nemzetünk és hazánk egészének,

mert meggyőződésünk szerint ez a rendszeres helyzetfelvétel alapvetése lehet egy olyan egészséges, új tanyai társadalmi politikának, mely intézményes, hivatalos, valamint autonóm társadalmi szervek segítségével megteremti a szolidaritásnak erkölcsi, érzelmi és materiális feltételeit. S ezzel megerősíti a belsőleg ujjászületett magyarságot, mely ily módon képes lesz annak a hatalmas hivatásnak betöltésére, mely az »Untergang«-ba hanyatló Európában reá vár.

A TANYA FÖLDJE ÉS A TANYA EMBERE

Kétségtelen, hogy a tanyai társadalmi kutató, feltáró és rendszerező munka nem lehet teljes még igyekezetében sem. Hiszen itt valósággal az élet ezerirányú és ezerszinű reálításának megfigyeléséről, tömérdek összetevőjének és eredőjének maradéknélküli megállapításáról, feljegyzéséről és rendszerezéséről nem is lehet szó. De egyelőre nem is szükséges a mikroszkópikus gyökerekig való visszanyulás, hanem csak azoknak az adalékoknak a felkutatása és összegyűjtése, melyek pozitív és reális alapot adnak társadalomszemléletünk és egy ebből fakadó tervszerű társadalmi program kiépítésére.

Az alábbiakban ennek a társadalompolitikai alapvető munkának a szempontjait fogjuk vázolni, még pedig az általános társadalmat alkotó és irányító tényezők sorrendjében.

Elsősorban a *föld* és az ezzel kapcsolatos tényezők hatását kell vizsgálat tárgyává tenni. A ma általánosan elfogadott tudományos nézet szerint ugyanis a társadalmi jelenségeknek a földrajzi

szempontok komoly figyelembevételével való megítélése — ha nem is olyan döntő és szinte kizárólagos mértékben, mint a milió-elméletnek s a 19. századi német geográfiának néhány kiemelkedő képviselőjénél látjuk — indokolt és nélkülözhetetlen nemcsak a gazdasági hanem a szellemi élet problémáinak megértése tekintetében is. A föld minőségének, területének és összetételének a fiziológiai és gazdasági életlehetőségekre való irányító hatása, sőt a társadalmi tagozódást és kétségtelenül a településmódot is befolyásoló jellege mutatkozik a szegedi tanyai élet és település rendszerében is. Szokás ugyan azt mondani, hogy a tanyai települést éppen a teljes rendszertelenség és magárahagyatottság alakította ki, mégis a rendszertelenségben is meg kell látnunk a rendszert, mely sok száz ember lényegében azonos jellegű települését vezette. Ha hiányzik is a külterületre telepedésben a »tervszerűség« és főként kezdetben a közhatósági irányítás, azt mégsem a vak véletlen, hanem a gazdasági expanzió szükségessége, a szabad, vagy olcsón megszerezhető területre irányuló emberi igyekezet idézte elő és irányította. Szükség szerű folyománya volt ez annak az aránytalanságnak, mely a művelésre váró területek gazdasági nagysága és a községek száma között fennállott. *Kádár* Károly mutat rá az Alföld problémájával foglalkozó alapvető jelentőségű művében, hogy a Dunántul (Vasmegyében) 292 község és 2 város lakossága művelte meg azt a mindössze 129 négy-

zetmértőlddel kisebb területet, melyet az Alföldön Szeged, Hódmezővásárhely, Debrecen és Kecskemét határához tartozván, e városok bel-, de különösen külterületének lakói hivatottak megmunkálni. (V. ö. még Szigeti Györfly Istvánnak a Magyar Szemlében (1923 jun. 123. old.) megjelent általános tanyai településtörténeti nagyon becses tanulmányát.)

Egyfelől tehát a gazdasági expanzió, másfelől pedig az *intenzív megművelésre való törekvés* hozta létre a sokat vitatott tanyarendszert. A településmód helyessége természetesen részletes és beható kutatás után kritika tárgyává tehető, sőt teendő, — a további tanyai politika szempontjából.

A szegedi tanyai településnek e gazdaságföldrajzi magyarázata mellett — éppen a tanyapolitika szempontjából — megfelelő és méltó hangsúllyal vizsgálandók a speciális földterületnek és az ezzel kapcsolatos természeti erőknek a településre és életre gyakorolt olyan hatásai, melyek e területen élők élettani és lélektani jellegének változtatásával és befolyáslásával működnek közre a tanyai település sajátos formájának kialakításában. Éppen a szegedi tanyák vizsgálatánál van ennek különös jelentősége, mivel viszont itt vált nyilvánvalóvá az *érzelmi tényező* döntő szerepe. A tanyai település racionalizálására irányuló központ-szerű szervezés ugyanis éppen azért nem sikerült a lehetőségekhez és várakozásokhoz méltó teljes mér-

tékben, mert az érzelmi, lelki tényező szerepét nem vették eléggé figyelembe. Amint a magyar tanyák ügyének tudósa, Gesztelyi Nagy László is észrevette: a szegedi alsótanyai ember szinte közömbös és idegen a *megkérdezése és közreműködése* nélkül létesített tanyai központ intézményével szemben, ugyanakkor, amikor pl. a dorozsmai kistemplomi tanyaközpontot és a kapitányságokat erősen magukénak érzik az ottlakók. A szegedi külterület természeti (föld, időjárás stb.) közösségi lélekformáló hatásának vizsgálata során természetesen nemcsak az ezekkel való állandó együttlét során átragadt, közvetlen (legtöbbször inkább hangulati, színező), hanem az ezek által bizonyos életformára, foglalkozásra determináltság útján való közvetlen hatást is figyelembe kell venni. Ehhez a kérdéscsomóhoz tartozik a *település mikéntjének*, az építkezés, a ház és lakásvizonyok gazdasági, higiéniai, esztétikai és praktikussági (történetileg is való) leírása.

A természeti környezet, a föld társadalomalkotó faktora után egy ugyancsak fontos tényezőnek: az *emberanyagnak* a vizsgálata következik kutatómunkánk tervének sorrendjében. Egyelőre a tanyai emberanyagnak, a tanyai népnek csak testi, biológiai megismerése, — mivel aztán majd e két természeti jellegű tényező egymásrataltságából folyó egymásratalálás lesz majd materiális alapja a gazdasági javak és szellemi erők, végül pedig a társadalom életét irányító anergiák funkció-folya-

matának.

A több, mint tizezer tanyaházban élő 42.000-t meghaladó számú tanyai nép faji összetétele, biológiai strukturája és fiziológiai életfolymata éppoly fontos alaptényezője a tanyai életnek, mint a természet egyéb hatóeszközei. Taxative ebbe a csoportba tartozik a tanyai lakosság származásának, anthropológiai jellegének, étkezésének és általában szükségletkielégítésének leírása, egészségügyi helyzetképe stb. A származás megállapításánál bizonyos mértékig a nevek is értékes utbaigazítást adnak. Hogy azonban e tekintetben mennyire óvatosnak és elővigyázatosnak kell lenni, azt Tömörkény István példája mutatja, aki pl. Alsótanyán egy Flakeste nevű családra bukkant. A névből hangzása után talán román eredetre lehetne következtetni, — azonban tévesen, mert a név a Flackenstein német családnévnek kiejtésben és írásban egyaránt az alsótanyai magyarok szájaize szerint módosult formája. A német eredetről pedig maga a család sem igen tud, de nem is akar már tudni. Az egész tanyavilág — s ebben a szegedi — közegészségügyi helyzetképét értesülésünk szerint Gesztelyi Nagy László dolgozta fel sajtó alatt lévő e tárgyú monográfiájában, így tehát e tekintetben inkább csak e munkának esetleges pótlása hátrul reánk.

A földtényező és néptényező az alapja a társadalom elsőrangban fontos életfeltételét biztosító gazdálkodási funkciónak, a gazdasági javak

elérésének. E kérdés feltárásának fontosságát mindenki érzi és érezte — lévén közvetlen és elsősorú életkérdés konzekvenciáinak levonása — s épen ezért az alföldi és tanyai gazdálkodásnak jelentékeny részletességű tudománys irodalma van máris. Mégsem nélkülözhető egy kisebb terület jelenlegi gazdasági életfolyamatának rendszeres vizsgálata, melynek mikroszkópja alatt eddigelé rejtett adatok is napvilágra kerülhetnek.

Tanyáink életének elsősorban agrár jellege következtében természetesen elsősorban a mezőgazdálkodás helyzetének feltárása szükséges. Itt a már említett táj (föld) és időjárási viszonyoknak a gazdálkodásra való hatása vizsgálandó a célból, hogy hátrányait és hibáit az új tanyai politika intézményesen és társadalmilag ellensúlyozhassa.

A mintegy 20 km-es körzetben a várost körülvevő feketeföld, illetőleg kivülből fekete és sárga homok területet sajnos erősen tarkító és e körzetben kívül még sűrűbb *szikes talaj* és a sokszor 8—10 ezer holdat is elborító *vadvizek* pontos megállapítása, agrokémiai stb. megvizsgálása, aminek eredményeképpen — ugyanugy, ahogyan a már-már kiirtott *futóhomokkal* szemben a rendszeres fásító és megkötő program tett, — azok megjavítása elvégezhető lenne. A talaj termőképessége műtrágyázással, szárazság elleni megvédéssel stb.-vel való fokozásának lehetőségeit és akadályait az adott esetben felkutatni s az ipari növények, a fokozott gyümölcsfatelepek, tejgazdaságok és a különféle

szövetkezetek létesítésének szükségességét és ajánlatosságát kimutatni nagyrészt éppen a jelenlegi gazdasági helyzet vizsgálata során lehetséges. Szeged polgármesterének, dr. Somogyi Szilveszternek a Magyar Gazdasági Egyesület kecskeméti országos tanyái kongresszusa elé terjesztett információi szerint pl. a szegedi tanyák területének főtermé- nye a buza és a rozs, 16—16.000 kat. holdnyi te- rületen. A buzánál e területbe bele van számítva a szó szorosabb értelmében nem kültelki fekete- földek területe is. Ehhez járul a 14.000 hold ten- geri, 3000 hold árpa, 1200 hold zab, a 13.000 hold szőlő, a mintegy 8000 hold paprika és 800 hold takarmány. Nyilvánvaló, hogy ez adatok- nak a különféle viszonylatokban való kibővítése és a termelés, piac és szükséglet faktoraival való összevetése nemcsak tudományos, hanem nagy gya- korlati értékű munka is lesz.

A termelés vizsgálásánál döntő annak üzemi le- írása, mely a szállítási és értékesítési lehetőségek- kel együtt nagyban jellemzi és befolyásolja nem- csak a gazdasági, hanem az általános tanyai társa- dalmi és egyéni életstandardot. Mindezekre most természetesen nem feladatunk még utalni sem, mindössze az itt adódó problémák jellemzéséül egy példát említünk. A szegedi alsótanyai és alsóvárosi paprika-termelés a trianonelőtti időkben egyre na- gyobb lendülettel fejlődött és igen jelentékeny tár- sadalmi rétegeknek vált kizárólagos kenyérkere- setévé, akik így tisztos jövedelmükkel tekintélyes

tényezőivé váltak gazdasági és társadalmi értelemben egyaránt nemcsak szűkebb környezetüknek, hanem a községi életnek is. A nyugati országokba való exporton kívül a szegedi alsóvárosi és alsótanyai termelő maga látta el, — jelentékeny versenytárs nélkül — a szerbeket és románokat is paprikával. A határváltozás és az ezzel járó magas vám ellenben felébresztette az eddig csak szunnyadó konkurrenciát, úgyhogy a déli és keleti, elcsatolt területi, torontáli, temesi és bácskai németek és szerbek ma már hatalmasan fellendült paprikatermelésükkel már nemcsak a két utódállamnak régi és Magyarországtól is hozzájukcsatolt területeinek szinte teljes szükségletét látják el saját maguk, hanem már a nyugati világpiacra is komoly versenytársként jelentkeznek. Ezzel szemben a hazai, szegedi paprikatermelés technikája alig olcsóbbodott, s alig racionalizálódott valamivel és propagandája sem igen javult, — a verseny az árakat mégis leszorítja, úgyhogy tekintélyes rétegek teljes anyagi leromlása komolyan fenyeget. Ennek pedig nemcsak közgazdasági, hanem társadalmi demoralizáló hatása is kiszámíthatatlan veszteséget jelent szűkebb hazánk életében.

A gazdálkodás kérdéséhez kapcsolódik a munkaviszonyok, a termelvények értékesítésének módja, a szövetkezetek és kereskedelem, hitelintézetek funkciója; ezekhez pedig a közlekedés és szállítás problémája, melyek mindegyikének beható vizsgálata a tennivalók egész tömegére nézve ad in-

dittatást — a társadalmi politikának és a gazdasági politikának egyaránt. Különös figyelmet érdemelnek a gazdálkodás kapcsán a földbirtokviszonyok, de különösen a szegedi tanyavilágnak az az eléggé nem helyeselhető és méltatható hosszú lejáratu (átlag 25 éves) kisbérlet-rendszere, melynek segítségével még az alföldi tanyás-városok méretei között is aránytalanul nagykiterjedésű határában több, mint 40.000 holdnyi bérföldön állandó és élethivatásszerű munkát adott a földművelő lakosságnak. Ez a hatalmas — és sajnos szinte szokatlan — társadalompolitikai érzékre is valló rendszer egyrészt megakasztotta a szegedi tanyai nép délre irányuló kivándorlását és teljesen megszüntette az amerikai kivándorlást, de a Széchenyi által hangoztatott »saját tulajdon varázsa«-val — miként Kaan Károly is megállapítja, alapvető tanulmányában, — legalább itt helyhez kötötte a föld után járók földéhes és az Alföld területén belül még mindig észlelhető hullámozó vándorlását.

A szegedi tanyák tulnyomóan *kisbérlet-rendszere* azért is érdemes a legalaposabb tanulmányozásra, mert sok feltétlenül kiküszöbölendő hibája mellett és ellenére is — úgy érezzük — a *jövő földbirtok-rendszerének csiréit hordja magában*, úgy hogy erőteljes szociális bázisának előbb-utóbb végleges kiteljesedésre és követésre kell találnia az egész ország földbirtokproblémájának megoldásánál is.

A gazdálkodás egész vonalát, sőt már a nép

legprimitívebb biológiai életét is, áthatják azok a *szellemi erők*, melyek negyedik összetevő alkatrész-csoportját alkotják a tanyai és az általános társadalomnak.

Bárha a szellemi erőknek társadalomalkotó döntő hatását szinte kivétel nélkül elismerik, Szeged és különösen a szegedi tanyák világának ily szempontból való rendszeres vizsgálatával nagyon kevesen és csak kis mértékben foglalkoztak. Szeged régi és jelenlegi érdeemes kutatói (nem említve e helyütt a szépirokat): *Vedres István*, *Jerney János*, *Varga Ferenc*, *Vass Mátyás*, *Kovács János*, *Cs. Sebestyén Károly*, *Banner János*, *Szűts Mihály*, *Lugosi Döme* s az életutat már megjártak között legnagyobb *Reizner János* és *Kálmány Lajos* itt-ott adnak e problémához tartozó adalékokat is, de a lelkiélet és szellemiség kérdésével rendszeresen csak ujabban foglalkozik a fiatal *Bálint Sándor*. Bárha a szellemi élet strukturájának tanyai megmutatkozását ő is teljesen figyelmen kívül hagyja, munkánk során nem nélkülözhetjük, de nem is szabadulhatunk az ő alapvetésétől.

A TANYAI LÉLEK ELEMEI

A legelhanyagoltabb, pedig talán a legérdekesebb kérdés *a szegedi tanyák népe vallási karakterének problémája*. E tulnyomóan katolikus-keresztény lakosság vallásosságának, katolicizmusának megítélésénél rengeteg hamis, téves megállapítással találkozunk még azok részéről is, akik jóakarattal és objektivitásra törekvéssel foglalkoznak e kérdéssel. Nagyon téved, aki a templombajárók számának csökkenéséből, abból, hogy a misék gyülekezete jóformán egyre inkább a gyermekek, öregek és asszonyok soraiból tevődik össze, másutt a kényszerű templomtalanságból arra következtet, hogy a hit és a vallás valósággal haldoklik a szegedi tanyákon. Kétségtelen, hogy a világháború és a forradalmak e tekintetben súlyos következményekkel jártak, mégis azt hiszem, többen igazat fognak adni abban, hogy a szellemi élet folytonosságát nagyon is megzavaró ez események, valamilyen közlekedési és egyéb nehézségek miatt a plébánossal való nem eléggé állandó kapcsolat és nem elég szoros együttérzés nem ártott azért annyira, mint gondolni és mondani szokás. Külö-

nösen az Alsótanyán az alsóvárosi ferencesek misz-
zionáló lelkületének csodálatos átplántálódása, ki-
virágzása érezhető. (Persze, csak az érzi, aki az
ilyesmit egyáltalán képes érzékelni.) Bűnök, károm-
lások, szeretetlenség hibái felett egy csodálatos,
színes — Bálint Sándor szavával élve talán szabad
így kifejeznem magamat — *laikus-katolicizmus*
színtézise bontakozik ki. Ez az artisztikus és er-
kölcsei, romantikus és réalista elemekkel átszőtt
miszticizmus pedig nem mai keletű, — gyökerei
ottvannak Alsóváros ferencesektől determinált lel-
kületében és épugy szegedi, mint ahogy magyar.
E magyarszinezetű, laikus-katolicizmus kollektive
megmutatkozik az alsóvárosi augusztusi havi-bucsu
csodálatos lelki atmoszférájában és ennek hus-vér
valósága és romantikája hangzik ki a szegedi lélek
reprezentáns művészeinek: *Dugonics* Andrásnak,
Móra Ferencnek, *Nyilassy* Sándornak, különösen
pedig *Juhász* Gyulának alkotásaiból is, sokszor ta-
lán a tudat alól. Ennek a kereszténységnek a
számára Jézus Krisztus az igaz, az Istennek egy-
szülött béránya, aki maga is szegényke, üldözött,
magányos és nagy szeretetre méltó, — mint maga
a tanyai nép, — s aki szeretetből, áldozatosan
elveszi a világ bűneit. Megváltó. — A Szűzanya,
Mária a valóban — Boldogasszony. És így tovább.
E csodálatos szellemvilág még vár a maga felfe-
dezőjére és feltárójára, akit talán meg fognak kö-
vezni érte több oldalról is, de aki a magyarság
lelki képének új, egyelőre még majd minden kép-

másáról hiányzó színeit fogja megfesteni. Ezzel pedig a magyar lélek felmérésének és értékelésének munkájában igen becses szolgálatot végez. E helyen csak utalhatok ezekre a dolgokra s mintegy közvetve is elérhető bizonyítékkal a legtöbbszöri publikálatlan szegedi tanyai népi szövegekre hivatkozom. A szegedi egyetemi fiatalság 1930. évi sajátgyűjtésű népi szövegekkel és rajzokkal díszített zsebnaptárából, a Szegedi Kis Kalendárium-ból idézem is az alábbi igen megkapó kis népdalt, mely bárha régibb gyökerű, ma is él a parasztok között. Így hangzik:

Kirie, kirie kisdedöcske,
bethlehem hercegöcske,
hogy miértünk sok jót tötté'
a pokoltu mögmentötté'.

Jézus ágyán nincsen paplany,
jaj, de fázik az ártatlan, —
hogy is löhetne bundájja:
e veszött a báránykája.

Aluggy, aluggy drága...

A jelenlegi vallásos lélek és annak történeti összetevői (a nagyszerű reformátor-egyénségeket produkáló, de egészében csak nem reformálódó Szeged!) mellett különös figyelemmel kell az ittmaradt pogány hitelemek és azok emlékei felé fordulnunk. Ezeknek a jelenségei máig is nagymértékben

determinálják a tanyaiak és általában a parasztság lelkületét.

A szegedi tanyák népe érzelmi világának kutatása során meg kell vizsgálnunk továbbá az erkölcsi karaktert is. Eddigi tapasztalatainkból következőleg az e téren végzendő rendszeres vizsgálatok és ezek eredményeinek bátor reprodukálása nagyon meglepő és az eddigi átlagos nézetektől sokban teljesen eltérő konkluziókat fog eredményezni: az erkölcsi habitusnak az eltérései ugyanis nem, vagy legalább is nemcsak a kulturális különbségekben vannak adva. Különösen fontos a *jogérzék* jellegének, irányának megállapítása, annál is inkább, mivel a magyar jogalkotás nemcsak, hogy többnyire sajnosan mellőzte a magyar falusi és tanyai parasztnép jogos érdekeinek érvényesítését, más, a nemzet egésze szempontjából faji, gazdasági stb. okok miatt kisebb jelentőségű, de a jogalkotókhoz közelébb álló, érdekeit erőteljesebben képviselő társadalmi csoportokéival (pl. kereskedők, nagybirtokosok, nagybankosok, stb.) szemben, — hanem legtöbbször nem is a nemzet tősgyökeres, lelkéből eredő jogi intézményekkel és észjárással telítette törvényeinket. Jogszabályaink legtöbbje vagy alkotójának személyes képességét, vagy az idegen, külföldi jogrendszerekhez való simulékonyságát bizonyítja s vajmi ritkán mutatkozik meg bennök a magyar faj régibb időkben pedig annyira kitűnő jellegzetes és sajátos külön jogi gondolkozása. Ennek oka a múlt századvég

még leginkább hivatottjainak is e tekintetben mutatkozó általános érzéketlensége, a modern európai államiságnak nemzetközi relációkra és hasonulásra bizonyos mértékig talán kényszerítő hatásán kívül a sajátos magyar jogtörténet körében különösen a *jogszokástörténeti kutatás hiányosságában* és annak inkább történelmi, mint jogi tendenciájában rejlik. Ezt is az új nemzedéknek kell kipótolnia s beható levéltári és közvetlen jogszokáskutatás során megismerni és megismertetni a magyarság egyik legsajátosabb és legértékesebb speciális értékét, a magyar jogi gondolkozást. Ebben a tekintetben mintánkul szolgálhat Viski Károly példászerű tanulmánya a Birópecséről (Szeged, 1930.) Hogy ennek az egész nemzeti élet széles vonalán való megvalósítása mily jelentős a jogalkotás terén, az nyilvánvaló előttünk akkor, ha tudjuk, hogy a jognak az az erkölcsi, lelki elfogadás, igenlés, melyet a jogalanyok vele szemben tanusítanak egyenesen integráns része. (V. ö.: Réz Mihály: A történelmi realizmus rendszere, 1923.) A jogi normarendszernek tehát az objektív tényező mellett a nép erkölcsi sajátosságának megfelelően kell felépülnie, csak ez esetben tud teljesen megvalósulni és átalakító hatásával tartósan csak így befolyásolhat egész életfolyamatokat.

Sok érdekes megfigyelésre tesz szert az ember az érzelmi életet érintő események, ceremóniák: születés, bérnálás, templombajárás, házasságkö-

tés, gyermekszületés, jótett, bűntett, Istencsapás, stb. lelki hatásának vizsgálata során. A magyar nép temperamentumáról is összeirtak már elég, homlokegyenest ellenkező dolgot, közülök va^lók és idegenek. A szegedi tanyai emberről is megírják iróink, hogy csendes, keleti nyugalmu, monumentálisan hallgatag, de megírják azt is, hogy hetyke, lobogó, dacos, hirtelen szenvedélyű, fecsegő, állandó lánggal égő. E meghatározásokhoz nyilván inkább egyes, szubjektive megkapó személyekről és nem a népről, mint kollektivumról vették a képet. Ezért is különös várakozással kell e kérdés szintetikus megvilágítása elé néznünk.

Ugyancsak fontos és a teljes kép megrajzolásánál nélkülözhetetlen a kulturális viszonyok ismerete. Itt nem csak az iskolák számának, az alfabetizmus fokának, az iskolán kívüli népművelés munkájának megismerésére gondolok, hanem pl. az iskolázás *eredményességének*, a különféle *nem szervezett, nem tudatos népművelő hatótényezőnek* a befolyására. (Kutató munkánkban Imre Sándor: Az Alföld kutatásának nevelésügyi programja c. tervezetét (Szeged, 1927.) vezérfonaluaknak kell tekintenünk.) Igen érdekes és izgató kulturszociológiai megfigyelések eszközölhetők az ujság, könyv, mozi, műkedvelő szinpad produkciói nyomán. Érdekes volna például kísérletileg megvizsgálni, hogy mit olvasnak, valamint, hogy mit szeretnének olvasni a tanyákon a különféle foglalkozásu, vagyoni viszonyu, származásu és is-

kolázottságu tanyai emberek és asszonyok, gyermekek és öregek. Még pedig tárgy, műfaj, szerző, mesetípus, stílus, formatípus, könyvkülső szempontjából. Megfelelő elterjedtség esetén a tanyákon különös jelentősége volna a rádiónak, ha az képes volna szólni azokhoz az emberekhez és azoknak az embereknek a hangján, akik itt kénytelenek leélni világtól elzárt életüket. A szisztematikus helyzetmegismerésen alapuló társadalmi politika népnevelő munkásságának feltétlenül ennek az ügynek a szolgálatába kellene állíttatnia a második magyar rádióleadóállomás műsorát, mivel az a jelenlegi egyetlen leadó útján természetesen nehezen megvalósítható. (V. ö. *Buday György: Ifjúságunk népnevelési feladatai és az alföldi rádióleadó*, Szeged, 1929.)

Az 1925. évi országos társadalompolitikai kongresszuson *Hübner József* már reámutatott arra, hogy a tanyai alsófoku népiskolák használatára külön tankönyvek szerkesztendők, mert a tanyai gyermekek fogalomgazdagsága oly csekély, hogy a városokban használt könyvek itt csak nagy nehézséggel használhatók. Az iskolán kívüli népművelésnek is át kell ezek szerint alakítania a másutt sikeresen használható filmeket, előadásokat, dia-
pozitív sorozatokat. Minden komoly népművelő törekvés csakis akkor érhet el sikert, ha abból a fogalomvilágból válogatja munkájának elemeit, mely az illető néprétegnek megfelel. Meg kell tehát vizsgálnunk — lehetőleg kísérletileg, — hogy

a kulturális életre mely módon lehet a legnagyobb hatást gyakorolni, hogy ezzel is szolgáljunk a gyakorlati népnevelésnek.

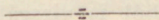
A kulturális helyzetképet gazdagítják a *tanulmányos vélekedések* a különféle dolgokról és a nép ismeretei.

Talán személyi érdeklődésünk iránya miatt is, de mindenesetre különös fontosságot tulajdonítunk a tanyai nép művészi megmutatkozásának, illetve ezek felösmerésének.

A népdalok, mesék, mondókák, sőt maga a hétköznapi beszéd is, rengeteg olyasmit produkál, ami a népi iparművészeti tárgyakkal, szövés, fonás, famunka, fémmunka, kőmunka, fazekasság, faragás, rajz és festés tárgyaival együtt mind dokumentuma népünk művészi alkotó erejének. Művészi szempontból is vizsgálandók a népi hit megnyilatkozásai, mégpedig úgy a pogány maradványokból, mint a keresztény vallásból származóak: a különféle hiedelmek, varázsszövegek, babonák, jóslások, boszorkányelhárító ceremóniák, amulettek, különféle formulák, imák, énekek, stb. Milyen érdekes például s még eleddig szintén feldolgozatlan az a hosszú »vallásos eposz«, melyet a szegedi bucsu alkalmával énekelnek és interpretálnak. E zamatos, egészséges fantáziájú, rusztikus és mégis teljesen vallásos elképzelése a »kánai mennyekzőnek« érdekes összeolvadása a nép valósi és irodalmi fantáziájának, élményeinek.

A tollamra kívánczó példáknak egész sora he-

lyett most egyedül csak a jellegzetes *napsugárdi-szes házakra* szeretnék hivatkozni. E jellegzetesen szegedi diszítés az alsóvárosról indul ki és az innen való kivándorlás irányában és körzetében található meg ugy a tanyákon, mint Délmagyarország szegedi telephelyein. Az utcára vagy utra néző oldal homlokzatának e falvégekből álló, napsugarat utánzó (régí festés nyomát is mutató) nagyon hatásos, szép diszítésében egyesek szerint a Napisten imádásának kései visszhangját találhatjuk. A *Cs. Sebestyén* Károly által joggal kétségbevont e mendemonda esztétikailag is igen érdekes tárgya beható tanulmányozásra mindenestre nagyon méltó. Ugyanigy a kapubálványok barokkos stilusa.

A TÁRSADALMI KÖZÖSSÉG ÉRZÉSE

A társadalomalkotó tényező csoportok külön-külön való beható vizsgálata mellett nélkülözhetetlen a tanyai nép társadalmának egészében való vizsgálata. A társadalmat összetevő faktorok együttesen valamennyi elemre átalakító befolyással vannak, úgy hogy az összefüggések kölcsönös kollektív hatások megismerése kiegészíti és teljessé teszi azt a helyzetképet, mely a szükséges társadalmopolitikai irányítás helyes megalkotásának és keresztülvitelének alapfeltétele.

E társadalmi vizsgálatnak is természetesen — e helyen — csak néhány kimaradhatatlan szempontjára, irányelvére igyekszünk rámutatni.

A tanyai ember lelkében az ő társadalomba tartozásának tudata, ennek foka és megnyilatkozásai, s az ebből negatív vagy pozitív irányba kiinduló szociális, vagy nemzeti szolidaritás és felelősségérzés mértéke kell, hogy elsősorban legyen vizsgálódásunk tárgya. Azt szokás mondani, hogy az alföldi tanyákon, különösen éppen a szegedieken még a parasztok szorosavett osztály-

szolidaritásáról sem igen lehet beszélni, nem hogy nemzetiről. Bárha ennek bizonyítására egyes kivívó egyéni eseteket magam is fel tudnék hozni, ezzel éppen ellenkező jellemvonásra még több és még világítóbb epizódokat mondhatnék el. Sokszor valósággal *a vér és a tudat alatti ősi ösztönök természetes összetartó erejének diadalát láthatjuk*, amint felülemelkedik elkövetett igazságtalanságokon, hibákon, nyomoruságon akkor, mikor igazán nagy, életbevágó közösségi, nemzeti ügyről van szó. Csak egy jelentéktelennek látszó, de mélyen lélekbevilágító példára hivatkozom. Nemrégiben néhány külföldi diáktársunkkal jártunk Alsótanyán. A tanyai parasztemberek között többen bizalmasabbak voltak már velünk szemben s a beszéd során ugyancsak elkeseredetten és kétségbeesetten panaszkodtak nekünk, bárha éppen mivel ismertek, jól tudták, hogy bizony materialiter segíteni mi sem tudunk. Éppen egy mezőgazdasági cseléddel beszélgettünk és az valóban a legélesebb elkeseredettség hangján beszélt magának és családjának valóban rettenetesen nyomorult helyzetéről, mikor egyik vendégünk oda-
jött és angolul tudakozódott, hogy miről folyik a szó oly élénken. Ekkortól kezdve csak tolmácsoltuk a két ember közötti beszélgetést. Városi olvasóm — különösen, ha tudja, hogy a tanyaiak szentül hitték, hogy az »ánglius« föltétlenül Rothermere lordnak valami atyafisága és nem is hagyták magukat e feltevésből kiábrándíttatni, — bi-

zonyára természetesnek találnák, ha arról számol-
nék be, hogy elkeseredett emberünk nagy nyomor-
ráról fog színes szavakat tolmácsoltatni s ilymó-
don megragadva az alkalmat, pénzsegélyt kiesz-
közölni. Pedig nem így történt. A pár perccel
azelőtt még szenvedélyesen kesergő egyszerű, cse-
lédember okos, világos logikával elmondotta, hogy
bizony nagy a nyomoruság, munkanélküliség. En-
nek azonban főként az az oka, hogy a szerb ha-
tár a háboru után nagyon előrenyomult s azok
a mezőgazdasági munkástömegek, melyek egykor
a gazdagon termő Bácskába és Bánátba jártak le
csapatosan dolgozni és kenyeret keresni, ma po-
litikai és közlekedési nehézségek miatt a határon
nem igen mehetnek át, itt pedig nagy számuk és
az általános szegénység miatt csak éhbérért és
ugy is csak kevesen dolgozhatnak. Körülményeseb-
ben, más szavakkal, de nagy meglepetésünkre
mégis ezzel a gondolatmenettel csinált nemzeti
propagandát a szegedi Alsótanyán egy iskolázat-
lan, koplaló, mezőgazdasági zsellér az életében
először rendelkezésére álló tíz perc alatt s utána
örömmel találgatta, hogy vajjon meggyőzte-e a
jelenlegi határ halálosságáról azt az »ángliust«,
aki hazatérve, bizonyára nem hagyja majd szó
nélkül... Ime a nemzeti szolidaritásnak, a mo-
mentán önérdeken való felülemelkedésnek egy nem
elszigetelt dokumentuma.

További társadalmi vizsgálat tárgya a társa-
dalmi és gazdasági osztályokra való tagozódás

folyamatának foka és ezek oka. (Vagyon, származás, foglalkozás, képességek, stb.) Az »ur«, nagygazda, kiskazda, nagybérő, kisbérő, napszámos, mezőgazdasági és földmunkás, cseléd egymásközötti érintkezésének huzamos együttlét segítségével való objektív vizsgálata szintén nagyon tanulságos ugy tudományos, mint gyakorlati szempontból. Ezzel kapcsolatosan lép előtérbe a gazdasági és társadalmi osztályokba rétegzettek osztályönudatának, s a közös osztályérdekek felismerésének kérdése, mely tekintetben a határozott fejlődés letagadhatatlan. Nem részletezhető e helyen, viszont igen alapos látást és figyelmet igényel a vallási, egyházi, erkölcsi, »társasági«, családi, egyesületi, szövetkezeti, párt-, stb. közösségek élete és az ezekben hangadók szerepe a különféle befolyásoló tényező és a *közüvélemény*, — annak kialakulásamódja, iránya és jellege.

A társadalmat alkotó alaptényezők, tényezőfolyamatok és azok összetevődéseként jelentkező közösségi jellemvonások ismeretének a fentvázolt szempontok szerinti, teljességre és rendszerességre törekvő megszerzése után a társadalmi megítélés bonckése alá kell vennünk azokat az irányító tényezőket, melyek a tanyai közösség területileg, biológiaiilag és érzelmileg tulrétegzett, szaggatott életét vezetik. Azután ezek összehasonlításának konzekvenciájaként, a tényleges helyzet adaequat adottságainak: az irracionális és racionális összetevőinek és eredőjének tudatában meglehet von-

ni annak a reális tanyai társadalmi politikának az útját, mely a különféle intézményes megoldásokban, közszellemátalakításban egyaránt a kor és a feladat színvonalán áll.

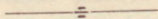
E társadalmi irányító tényezők közül többet már érintettünk. Talán a legfontosabbak az *országos és községi tanyai politika* eddigi törekvései, beleértve a népjóléti, közigazgatási, közlekedésügyi, kulturális, nemzetvédelmi, földmívelésügyi és közgazdasági hivatalos irányítást. A már említett kisbérletrendszer, központosítás, valamint a közigazgatási stb. közhirdetmények továbbításának, terjesztésének (sokszor ártatlan embereknek nagy károkat okozó hiányának), az anyakönyvvezetés, biráskodás, adószedés eljárásának, termelő, értékesítő és hitelszövetkezetek létesítése ügyének, iskolakérdésnek (mind, mint társadalmi irányfaktornak) az ügy érdekében elhallgatásokon felül emelkedő objektív megvizsgálása elkerülhetetlen érdeke a további fejlődésnek. E vizsgálatok egy meghatározott területre nézve szabályszerűen el is végezhetők. E konkrét eseteket és helyzeteket, folyamatokat vizsgáló munkánál azonban természetesen a hangsúly nem egyes személyek, vagy egészen speciális, egyedülálló ténykörülmények, hanem a rendszer és intézmények alkalmasságának, vagy alkalmatlanságának, célszerűségének vagy célszerűtlenségének, helyességének vagy helytelenségének megállapításán van.

A szegedi tanyai élet irányító tényezőinek vizs-

gálata során kell különösen vigyáznunk arra, hogy következtetéseinket azután ne csak a szokásos értelemben vett racionális célszerűségre alapítsuk, hanem teljes mértékben ismerjük meg az irracionális, érzelmi áramlatokat is. Az ezekkel való nem számolásnak, ezek nem ismerésének már sok szép és építőszándéku gondolat köszönheti kudarcát. Viszont e tekintetben nehéz a kutatómunkának az irányát is jelezni, mivel itt főként a helyes társadalompolitikai érzék, az intuición az, ami — minden szubjektivitása mellett is — a legbiztosabb módja a megismerésnek. Errenézve is sok ösztönzést adhat a tanyai emberek különféle rétegeinek a felfogása és vélekedése a faji és nemzeti hovatartozásról, a nemzet és haza, állam és város-közösség mibenlétéről, céljairól, a mult és jelen politikai állapotáról, az aktuális politikai irányzatokról, nemkülönben a magyar parasztság és az »uri«-osztály mult és jelen helyzetéről, jövőjéről, történeti szerepéről, lehetőségeiről és feladatairól. A megfelelő formában megtudakolható ilyen vélekedések, a tanyai nép között is élő »világmegváltó« eszmék, elgondolások a maguk nem ritka naivitásában, sokszor azonban egyszerű igazságában nagyon jellemzőek és sok tekintetben megmagyarázzák a tanyai népnek a napi politikában való részvételmódját. Külön tanulmányt igényelne annak vizsgálata, mennyire nem vált hussá és vérré például a parlamenti rendszer a tanyai nép lelkében, mely — miként *Karácsony Sándor*

is megfigyelte volt, — a képviselőválasztásban ma is csak az ötévenként visszatérő ökörsütést látja, jószót, parolát, kipanaszolkodást, ígéretkapást: de nem a nép igazi akaratának megmutatkozását.

Mindezek után fel kell vetni és meg kell vizsgálni a tanyai nép vezetésének problémáját. Kik, miért és hogyan vezetik, helyes-e ez teljes mértékben, s ha nem, — kiknek, miért és hogyan kellene vezélniök?

A TANYA ÉS A VÁROS

Nyilvánvaló előttünk részleteiben is az a különféle rétegzettségű, sokféle tagolt élet, melyet tollunk nem is nagy térbeli távolságra a tanyák népe él. A magyar társadalmat általában jellemző tulrétegezettségéből is ki fog emelkedni az az elhatároló vonal, mely a város és a tanya között mutatkozik. Talán Szegeden látjuk legvilágosabban, hogy nemcsak gazdasági, hanem lelki és szellemi tekintetben is egymás mellett, de egymástól szinte teljesen idegenül, két külön síkban mozogva él itt két hatalmas réteg: a *tanya* (melyhez sok tekintetben kapcsolódik alsó és felsővárosnak a város többi részétől szinte teljesen különböző élete is) és a *város*. Ez utóbbi a maga európaivá lendülni igyekvő kulturális stb. jellegével minden értéke mellett is meglehetősen gyökértelen felépítmény képét kelti fel, mert gyökerei nem táplálkoznak eléggé a körülötte elterülő és mellette évszázados anakronizmusba merülő régi parasztvárosi és a sok tekintetben ennek függelékeként jelentkező tanyai életbe, lelkiségbe.

Közben fejlődik mindkét réteg a maga útján,

de ugylátszik, mintha — örök párhuzamosságra és a találkozás soha be nem következésére volna rendeltetve.

Nyilvánvaló pedig, hogy ez a helyzet époly veszélyes a »felépitmény« kulturára, mint az ősi saját homályában ténfergő és abba szerelmes, azt védő és attól szenvedő másik rétegre. Miként általában az osztályellentétek kiküszöbölésére, ugyan-ugy e rétegek közötti harmonikus egység létrehozására is elsősorban kell törekednie a jövőendő magyarságnak.

Uj, öntudatos, áldozni is tudó magyar fiatalság nevelkedése az egyetlen mód erre. E nevelkedést elő kell mozdítaniok a hivatásos nevelőknek is, mégis legfontosabb a tudatos és tervszerű önnnevelés folyamata. Az új generáció valóra kell, hogy váltsa azokat a várakozásokat, melyekkel e nemzet a jövőbe néz s amelyekben való hitre, fajtánk még eddig el nem ért mértékű felvirágoztatására biztat és felbátorít bennünket a szunnyadó, kihasználatlan, nyomorbataszított nemzeti értékeknek és képességeknek az a nagy száma, mely e népben, városban és tanyán — ma a feltámadás álmával — vegetál.

A szegedi tanyai nép és ennek nyomán a többi területek tanyai népének alapos és rendszeres megismerése s e megismerésnek fokozatosan az új generáció egészébe való átplántálódása meg fogja adni a lehetőséget arra, hogy az új generációval együtt kezdetét vegye egy olyan öntudatos,

tervszerű és konzekvens nemzetépítő tanyai társadalmi politika, mely elsősorban s valóban a népnek megfelelő mondanivalójával valóban e nép igényeihez, szükségleteihez, lehetőségeihez szabott. E társadalmi politikának gerince egy a népművelést meghaladó *népnevelő* program lesz, mely nemcsak kulturát közvetít, ismeretet közöl, hanem minden funkciórészecskéjével életformáló, helyes irányba nevelő hatás elérésére törekszik. (V. ö.: Buday György: Népművelés és népnevelés, Nemzeti Ujság, 1929 jul. 3.)

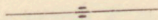
E nevelő munka pedig kollektív társadalmi lesz, ha részt fog venni benne — fiatal korától kezdve ápolt tendenciák hatása alatt — a jövő orvosa, ügyvédje, közigazgatási funkcionáriusa, kereskedője (!), stb. és részt fog venni benne a mainál is nagyobb mértékben az író, a művész, a nemzet érdekeit céltudatosan szolgáló politikus.

A tanulságokat becsülettel levonó társadalmi politika révén összekapcsolódhatnak a szellemi, gazdasági, politikai élet folytonosságába azok az értékeket képviselő elemek is, melyek ma onnan kizárva kénytelenek élni a maguk keserves, magárahagyott életét, — a tanyák.

Hogy utópia-e ez, vagy sem? Azt hiszem végeredményben minden politikai és társadalmi program utópia addig, amíg meg nem valósul; utópia, ha csak elgondolásban marad: ha nem válik csoportoknak lelkiismereti kényszerítő parancsává és

céljává.

Viszont minden utópia valóság, életformáló reális erő — ha hisznek benne, ha ugylátják, hogy előbb-utóbb való megvalósítása az egyedüli életlehetőség.

TARTALOM

	Oldal
A városi fiatalság és a tanyák világa —	3
Miért szükséges a tanyai helyzet diagnózisa?	8
A tanya földje és a tanya embere — —	14
A tanyai lélek elemei — — — —	24
A társadalmi közösség érzése — — — —	33
A tanya és a város — — — — —	40

Raktár, 10 PRODUKT

XA 45216

FELELŐS KIADÓ: SZABÓ LÁSZLÓ